

Remiss: Genomförande av EU:s direktiv om otillbörliga handelsmetoder mellan företag i jordbruks- och livsmedelskedjan

N2019/02952/JL

Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, som anmodats att yttra sig över rubricerat betänkande, får härmed avge följande yttrande, som utarbetats av professor Katarina Olsson.

UTP-direktivet är ett sektorsspecifikt direktiv på marknadsrättens område med grund i den gemensamma jordbrukspolitik och ett s.k. minimiharmoniseringsdirektiv. Utredningen föreslår införande av en ny lag för implementering av direktivet och lagen föreslås i sina delar innehålla strängare regler än direktivet. Direktivet syftar till att skydda leverantörer mot köparens otillbörliga handelsmetoder vid kommersiella köp av jordbruks- och livsmedelsprodukter och ytterst till att förbättra jordbruksbefolkningens levnadsstandard. Utredaren konstaterar att jordbruks- och livsmedelskedjan är en särskilt sårbar sektor på grund av naturens betingelser, produkternas karaktär och internationell konkurrensutsatthet. Marknadens struktur innebär också att det finns en betydande köpar- och säljarmakt i förhållande till tidigare och senare handelsled. Lagstiftningen är alltså en skyddslagstiftning för leverantörer i jordbruks- och livsmedelskedjan.

Mot denna bakgrund gör fakultetsstyrelsen följande överväganden.

En samlad lagstiftning

Genomgången av befintlig reglering ger klart uttryck för de komplikationer det skulle innebära att komplettera regleringar inom bl.a. avtalsrätten, konkurrensrätten och marknadsföringsrätten. En anledning till detta är att direktivet inte riktar sig till konsumentrelationer, varför befintlig konsumentskyddslagstiftning inte är tillämplig. Fakultetsstyrelsen delar synen att den marknadsrättsliga och offentligrättsliga strukturen i direktivet ligger utanför befintlig avtalsrättslig och köprättslig lagstiftning.

Vidare konstateras i utredningen att direktivet står på jordbruksrättslig grund, vilket ytterligare förstärker det olämpliga i att använda befintlig lagstiftning som implementeringsgrund. Utredaren har på ett övertygande sätt argumenterat för att befintlig lagstiftning och självreglering visserligen till sina delar skulle kunna

användas men att en samlad ny lagstiftning är det bästa sättet att implementera direktivet. Fakultetsstyrelsen delar utredarens uppfattning i den delen.

Direktivkonformitet – bör lagen gå längre än direktivet?

Den föreslagna lagen har ett bredare tillämpningsområde än EU-direktivet och går i vissa avseenden längre än vad direktivet kräver. Fakultetsstyrelsen delar utredarens uppfattning att den svenska modellen inte ska bygga på den s.k. trappmodellen. Modellen förefaller vara både tekniskt komplicerad, administrativt tungrodd att tillämpa och dessutom kan den ge inlåsnings effekter som kan drabba särskilt de mindre företagen, vilka är den grupp som särskilt ska skyddas genom direktivet. Fakultetsstyrelsen stöder därför förslaget att lagen ska gälla för alla företag och ser ingen fara med att lagens tillämpningsområde i den delen är vidare än direktivets.

Fakultetsstyrelsen har inte heller några synpunkter på det förhållandet att 30/30-regeln går längre än direktivet. Utredaren har övertygande argumenterat även vad gäller övriga avvikelser där den föreslagna regleringen går längre än direktivet.

Förbuden - Otillbörligheten

Direktivet bygger på en s.k. svart lista art. 3.1 och en grå lista i artikel 3.2. Dessa bestämmelser vidareförs i lagförslaget. Direktivet och den föreslagna lagen går visserligen in i det enskilda avtalsförhållandet men korrigerar inte avtalet i sig utan sanktionerar otillbörliga handelsmetoder med förbud. Lagen tar sikte på avtalsrelationer mellan kommersiella aktörer i jordbruks- och livsmedelskedjan och påverkar i viss mån avtalsfriheten mellan dessa. Det faktum att parternas avtalsförhållanden berörs av en marknadsrättslig lagstiftning förekommer även i annan lagstiftning som t.ex. konkurrenslagen.

Otillbörlighetsbegreppet står i centrum av såväl direktivet som den föreslagna lagen. Detta begrepp finns i annan marknadsrätt, t.ex. marknadsföringslagen. Inom marknadsrätten finns också lagstiftning och praxis som hanterar begrepp som t.ex. god affärs sed och hederlighet. Begrepps bildningen i direktivet och i lagförslaget är alltså inte i ny i det svenska rättssystemet.

Konkurrensrätten reglerar frågor om förbud mot konkurrensbegränsande avtal och missbruk av en dominerande ställning i affärsrelationer. Avtalet mellan två kommersiella parter är ett rekvisit i konkurrenslagen, 2 kap. 1 § konkurrenslagen. Men lagen träffar också ensidiga ageranden från en starkare part, 2 kap. 7 § konkurrenslagen. Det är inte otroligt att ett beteende som omfattas av den föreslagna lagen även kan komma att omfattas av konkurrenslagen.

Trots ambitioner om enkelhet kan konstateras att regleringen av vad som utgör otillbörliga handelsmetoder inte är helt lättillgänglig. Följsamheten med direktivet i dessa avsnitt gör det troligen svårt att reglera på ett enklare sätt.

Tillsynsmyndigheten och dess befogenheter

Utredaren föreslår att Konkurrensverket ska vara tillsynsmyndighet. Fakultetsstyrelsen har inget att erinra mot förslaget. Konkurrensverket utövar redan idag tillsyn enligt bl.a. konkurrenslagen och verket har därmed också en kunskap och erfarenhet av området.

Konkurrensverket har vana vid att arbeta med de tillsynsverktyg som lagen föreslår i form av t.ex. utredningar och möjlighet till inspektioner. Det finns en närhet mellan den föreslagna regleringen och konkurrensrätten i den meningen att även konkurrenslagen handlar om att förbjuda vissa beteenden på en marknad som ibland kan betecknas som otillbörliga. Fakultetsstyrelsen delar därför utredarens uppfattning att Konkurrensverket kan fungera som tillsynsmyndighet.

Enligt delegation

Katarina Olsson